

Сара Радојковић

ИЗНАД И ИСПОД ПОВРШИНЕ

Десет и по (не)снимљених фотографија

*Како одеш, простор за тобом склади се као вода,
Немој се осврћати: ничеж ван тебе нема,
Простор је само време на дружи начин видљиво,
Места која волимо не можемо напустити.*

Иван В. Лалић

ДОМ

Прљавобели штекер из кога излазе црни мрави делује као да скрива много више од проводника за струју. Сестра је сагнута и уперила је скраћено црево усисивача ка штекеру. Жао јој је мрава али их усисава. Вади утикач продужног кабла из штекера, где из црних рупица наставаљају да извиру уплашена тачкаста телашца. Неки су се и сами усмртили додиром два метална шиљка. Након неколико секунди мрава више нема. Њој лакне јер помисли да их је уплашила и да су отишли негде другде. Међутим, како се усисвач примири – ето њих опет. Усисала је још мало, вратила је утикач и оставила их у нади да им је послата порука да нађу неки други пут. Мајка и ја смо је гледале и чудиле се откуд мрави сад и ту. Отац није био присутан, осим што је у свакој од нас још увек одзвањао ехо давно узвикнутог „Стигли су нам гости!” Сви смо тада поскакали из кревета мислећи да је довео неке људе у стан, али се он у ствари обрадовао мравима који свраћају са сваким пролећем. Не убијамо их систематски нити између нас постоји мржња, напротив. Ипак, не дозвољавамо им да стигну до наше хране и одеће.

Зато их повремено преусмеравамо на начине којима се не дичимо. И тако све док се не повуку са променом годишњих доба. То је отприлике моја породица и наше мрављиво поткровље на брду.

КАКО ИЗАЋИ ИЗ КУЋЕ

Чега се све једно огледало нагледало. Стојим испред њега у најлуђој одевној комбинацији коју сам икад испробала. Нешто покушавам. На мени је лагана, на додир свилкаста хаљиница сенф-боје испуњена малим разнобојним срцима, на чијем врху је додатно и бела крагна. Као да то није довољно у стилу мале школарке, косу сам подигла у високу пунђу, а на ногама имам дречавоплаве чарапе и патике марке *сшар-шас*. Оне што подсећају на старо поштовање фискултуре и гимнастике, само су ове беле са црним туфнама. На рукама стоје два тетовирана исписа. Један је црни, а другом је свако слово у различитој боји. Мама ми додацује уза шта би та хаљина требало да иде и шта је све на мени погрешно. То ради одувек, некада ме је чак и враћала са врата. Мене занима само сестрино мишљење. Она савладава своје фацијалне експресије и истиче како нас две имамо другачији фазон. Истина, али пошто има пуно стила, њој успева да склопи неспојиво и ја, као, да хоћу да проникнем у ту тајну.

Али како не иде?! Толико сам претерала у свему да је ово на једном тотално другом нивоу. Зар није толико прегажено да је стил сам по себи? Зар није лудо?

Па да, али...

Мислиш, није кул лудо, него је толико лудо да заправо изгледам као ментално оболела особа?

Она се смеје. Смешно је и мени из других разлога. На брзака се пресвлачим у нешто саветовано, али ипак своје. Излазим из куће и питам се колика је количина видљиве и невидљиве лудости коју свакодневно износимо напоље. На улицама Београда може свашта да се види.

ЦЕНА ПЕСМЕ

Аааа ла ла лалала ла ЛА ла ла, ла ла лаааааа... Моја Милена стоји са упаљеном цигаретом у руци и пева „La vie en rose” на гробу Едит Пјаф. Милена је главна и једина глумица наше представе о овој малој огромној жени. Она је главна. Око ње смо редитељка, композитор и ја. Јасно видим да има свој тренутак и осећам светост момента. Пер Лашез је тихо гробље мада смо се на путу до тамо мимоишли и са другим туристима

који у тишини проналазе себи важне личности. Нас четворо смо дошли искључиво због Едит, јер нас је она на неки начин у Париз и довела. Сећам се да је зима – на снимку који је направила редитељка носим омиљени штофани шешир. Да нема снимка, мислила бих да је било пролеће. Било је хладно али је било и сунца. У једном тренутку ми упада нешто у око па изгледа као да бришем сузу. Свеукупно, изгледамо као нека чудна ожалошћена породица раштркана око гроба попут насумично постављених фигурица. Једна пева, друга снима, трећа вади труње из ока, четврта стоји мирно. Након интимног обреда настављамо шетњу у правцу излаза са гробља, осматрајући ко још знаменит лежи под земљом. Погрбљена и замишљена каква јесам, дешава ми се да често гледам у под. Проналазим новчаницу од стотину евра. Подижем је и гледам око себе у дугачку алеју којом пролазимо. Одједном нема никога. Од тих пара ручамо у оближњи бистроу. Закључујемо да је новац дошао од Едит. Никад није умела са парама.

СТОМАЦИ У МИДЕЛХАЈМУ

У белгијском граду Антверпену, познатом још и по одсеченим шакама људи који нису имали да плате прескупу бродарину пре доношења новог закона, налази се и диван смирујући зелени парк. Зове се Миделхајм, простире се на тридесет јутара земље и заправо је музеј на отвореном. Бесплатан је. Шетајући се, посетилац наилази на најразличитије скулптуре и понеку патку. Некада види и столицу у потоку па се пита да ли је скулптура или је ту случајно завршила. Ја сам се питала постоје ли случајности у уређеној Белгији? Шетала сам се парком огрнута црном кабаницом, помало као авет, допуштајући стазама да ме воде, објектима разноликих материјала и облика да ме привлаче. Прилазим натпису на некој згради а мени прилази група жена. Једна од њих ми говори да су у парку на *Шимбилдинџу* и да им је потребна моја помоћ. Тема којом се баве је њихова несигурност у своја тела. Схватиле су да се стиде својих стомака након порођаја. Да би скупиле додатне поене, потребно је да укључе случајне пролазнике. Ако је могуће оне би ми показале своје стомаке а ја треба одушевљено да реагујем. Да навијам док једна од њих фотографише. Нисам ни процесуирала тражено, кад – бам! Три женска застрашујуће моћна, неправилна, набрекних пупкова, прошарана стријама, прелепа, један црни и два бела стомака, гледају у мене. Тако збуњеној, тешко ми је да еуфорично навијам док покушавам да станем у кадар. Насмејем се и прстима направим срце које показујем ка стомацима. Птичица! Хвала, хвала, нема на чему. Фотографију никад нисам видела, али кад би неко желео да је рекон-

струише у камену или металу, не знам да ли би могао. Најтеже се хвата суптилност женске несигурности, предуслов за слободу.

ПЛАЖА ПОКРАЈ РИМА

Не сећам се имена плаже. Ускршњи празници поклопили су се у деловима света који су некада били Византија и Западно римско царство. За сам Ускрс, одлучили смо да предахнемо од Рима и ухватимо воз до најближег мора. Имала сам осећај да нам је као туристима Рим дао све али да нас заправо није пустио нигде. Могли смо да се крећемо усмерени мапама или бујицама људи, дивимо се импозантним грађевинама које су искрсавале пред нама: Колосеум, Пантеон, Шпански трг, вртлог Ватикана... Али онај прави Рим из филма *Dolce Vita*, он је био само за Римљане. Закључан иза капија, златних интерфона и бедема преко којих провирује зелениш што чува староседелачки мир оних који промичу на веспама или излазе само касно ноћу.

Море је, са друге стране, било сасвим обично за то доба године а плажа пешчана и пространа. И баш док сам размишљала о свим тим раслојеностима Рима, видим сенку још једног црног продавца. Стојички је пролазио плажом користећи целу ширину својих руку као сталак за мараме и дрангулије које су лепршале на ветру. Био је величанствен, иако га због контра-сунца памтим само као силуету која неуморно крстари златном обалом. Дуго након тог догађаја, у моменту очаја, помислила сам за себе како сам људско ђубре. Стидим се због те мисли поготову када призовем ову слику у своје сећање. Ни једно људско биће није отпад, само се некад осећамо као да нас је поплава избацила далеко од наших кућа испред зидина које се не отварају.

СТАНИЦА

Метро станица коју је прославио роман *Ми деца са станице Зоо* изгледа као било која прометнија берлинска станица. Само људи туда пролазе са сазнањем да је ово *ша* станица и да се у близини налази зоолошки врт. Најбоља другарица и ја одселе смо у једном од највећих и најјефтинијих хостела одмах поред ње. Наше друго самостално путовање по Европи, а прво након укидања виза. Журимо да сиђемо низ степениште хостела да бисмо се на станици нашле са пријатељима које смо упознале на прошлогодишњем кампу у Португалији. Бацамо се у загрљај Вавжини, мршавом Пољаку водених очију и онижој Италијанки Фабијани. Након што Фаби развуче своје пачје усне које крију

раздвојене зубе, у најлепши осмех, узбуђени разговор повишених тонова започиње своју мелодију. Енглески језик препун страних акцената. Први пут примећујем Фабијанину тетоважу: шестар, једним шиљком чврсто ослоњен „у месо”, док други исцртава полукружну линију. Седамо у оближњи киоск са јефтиним кутијама кинеске хране чије су столице постављене за шанком наспред улице. Нешто теста и мало пропржене пилетине и поврћа, људи који ужурбано пролазе. Какав врхунски хедонизам, помислих у себи, баш сам срећница!

СИЛА

Не можеш сагледати Истанбул. Његове улице се прелазе са пуно напора. Бесконачни босфорски саобраћај делује сићушно када се гледа са Галата куле. Истанбул је силан као ветар што покреће огромну турску заставу на Универзитету који запошљава шест хиљада професора и професорки. Истанбул, огроман базар на сусрету два континента и још толико тога. Претпоследњи је дан нашег кратког а упечатљивог излета у овај у град. Све нам се још мућка у стомацима, зеницама, ногама и ноздрвама док лагано идемо ка хотелу. Да не бисмо савладавали улицу, спуштамо се подземним пролазом који може подсетити на београдски Зелени венац, само мултиплициран неколико десетина пута. Препун је продавница и пролазника. У једној од њих налази се свака могућа играчка која има способност да: светли, креће се, пишти, куцка, лети, цијуче, тандрче, мили, окреће се око своје осе. Желим то да снимим али остајем без даха. Када смо се нашли на површини, морала сам да седнем и попијем воду. Затим сам морала да му ставим главу у крило. Затим да плачем. Осећам сунце на свом лицу док ме он нежно глади руком по коси. Након десет минута осећам се као нова.

СЛАВСКИ ОБИЧАЈИ

У Хавани, а претпостављам и у било ком месту на Куби, куће не морају да имају: прозоре, малтер на зидовима, намештај, више од две собе, врата нити кључаонице, али ће имати музички уређај. Била сам тако смешна док су ме учили плесу, нечему што Кубанци науче ходањем. Заправо, нисам хтела ни да покушавам, хтела сам само да гледам у њихове прелепе жене које покрећу кукове док држе ситну децу, која као да из тих истих кукова никада нису ни изашла. Ипак, била сам доведена на прославу кућне светице и радила сам шта обичаји налажу. Клекла сам пред малим олтаром, замислила жељу, ударила звечком неколико

пута, оставила нешто новца на тањирић и затим се придружила прослави. Било је рума, пиринча и печене пилетине а то је богатство за кућу која нема малтер на зидовима, више од две собе, прозоре, врата нити кључаонице, али има музички уређај. Тутнули су ми храну у руке, било је питање части и ја сам морала да једем иако сам била добро нахрањена *en la casa particulara* која ми је била плаћена. Хтела сам да им кажем да и ми у Србији имамо сличан обичај који се зове слава, да на славама исто мора да се једе и пије, да смо и ми доста пропатили, да су људи са Балкана нешто попут европских црнаца. Али нисам, јер нисам. Ја сам бела жена која ће то вече полизати прсте међу којима је била пилетина и никада тако пркосно насмејано неће знати да игра кубанске плесове.

БРДА И ПЛАНИНЕ

Људи прецењују потапање својих позадина у лепа тиркизна мора. Истина, и ја сам једном приликом толико сањала о мору да сам сасвим јасно у глави видела како се затрчавам у плаветнило, падам у њега и плачем док ме оно испира. Ипак, има нечег отрежњујућег у хладној води. У потапању у дурмиторске горске очи. На пример, у мало Црно језеро. Били смо клинци и предах од планинарења смо искористили тако што нам је плажица, над којом је био надвијен цео дурмиторски венац са врховима претеће ушиљеним ка небу, послужила као наше приватно купалиште. Били смо млади али смо у тишини поштовали природу цијучући једино при уласку у ледену воду. Смејали смо се, сунчали своја мршава жилава тела, скупљали храброст да скочимо са високе стене у дубоко. Били смо безбрижни и толико зелени да смо се савршено уклапали у крајолик. Данас свако од нас планинари својим путем у некој од димензија. Када потонем далеко испод нивоа мора, враћам се себи потапањем у хладну воду.

ВУЛКАНСКО ПРАВОСЛАВЉЕ

Било ми је јако необично док сам правила *селфи* са родитељима, као да чињеница да се налазим на Санторинију, заправо у градићу Фири, стрмом парчету вулканског острва белих кућа и плавих кровова, није фасцинантна сама по себи. Пошла сам са родитељима на летовање пошто сам насела на мајчину причу о томе како се једном живи и како путовања, ма колико скупа, немају цену. Па макар по повратку јели глогиње, што је умело да се деси. Пала сам још и на причу о томе како су они

остарили и ко зна да ли ће бити нове прилике. Да је добро што сам је послушала, схватила сам по очевом отежалом ходу. Требало је да знам да нас тако опсесивно не фотографишем само због досаде, сталног притиска друштвених мрежа и три нове седе длаке које сам одмах заволела на себи. Као да су очеве седе постепено прелазиле на мене. Хтела сам да нас упамтим како седимо и уживамо у погледу. Замишљала сам како је Санторини изгледао миленијум раније када је, сада распарчано острво, било један јединствен вулкан каквог знамо са дечјих цртежа. Како је чудно било што су се људи увек, чак и у годинама пре нове ере, мотали око оваквих опасних подручја. Као неки мрави који се шврћкају око рупица штекера. Питање је само шта ће и када са овог места да нас усиса. И да ли ће бити као што је песник са почетка овог списа рекао или како проповедају острвска црквена звона.

КРАЉЕВСТВО НА ХВАРУ

Нису сва места на свету обележена на картама. Тако на Хвару постоји једно краљевство којим влада једна Краљичица. Још увек има плаве очи али ће након што престане да сиса одлучити хоће ли их задржати. Њен прћасти нос суверени је владар острва иако нико још увек не препознаје да је под његовим омамљујућим утицајем. Он се малко мрдне, а сви људи на том отоку забораве да се на просторима бивше Југославије икада проливало ишта друго осим меда и вина.